

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ТУРСИДУ НАТАЛІЯ ЮСУПІВНА

УДК 378.016: 811.161.1'24–057.87(495)

**НАВЧАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТІВ-ГРЕКІВ
НА ЗАСАДАХ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (російська мова)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Херсон – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент,
Мішеніна Тетяна Михайлівна,
Криворізький педагогічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»,
професор кафедри української мови.

Офіційні опоненти : доктор педагогічних наук, професор
Голобородько Євдокія Петрівна,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»,
професор кафедри педагогіки, менеджменту освіти
та інноваційної діяльності;

кандидат педагогічних наук, доцент
Хейлік Володимир Дмитрович,
Запорізький державний медичний університет,
доцент кафедри мовної підготовки.

Захист відбудеться «___» червня 2016 року о _____ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 67.051.03 в Херсонському державному університеті за адресою: 73000, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27, гол. корп., ауд. 256.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Херсонського державного університету за адресою: 73000, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27.

Автореферат розіслано «___» травня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. Г. Окуневич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Перед сучасним суспільством постає необхідність в осмисленні комунікативних процесів, що сприяють об'єднанню цивілізацій, народів і культур, збереженню національної самобутності культур в умовах їхньої взаємодії. Сучасний стан суспільства, зокрема, відкритість державних кордонів, активізація міжкультурних взаємозв'язків, процеси європейської та світової глобалізації, розвиток сучасних інформаційних технологій висувають нові вимоги до якості навчання іноземних мов, освітньої теорії та практики в їхніх змістовно-предметних і методологічно-методичних галузях, у тому числі в методиці викладання російської мови як іноземної.

У сучасному освітньому просторі знання іноземної мови передбачає не тільки засвоєння її фонетичних, лексичних і граматичних норм, а й долучення до національної культури народу, мова якого вивчається, оскільки вона акумулює особливості історичного розвитку, що впливають на образ мислення нації, специфіку сприйняття світу, без розуміння яких неможливо опанувати іноземну мову.

Ухвалення загальноєвропейських стандартів у галузі вивчення іноземних мов, зокрема російської мови, дозволяє не лише викладачам різних країн спілкуватися однією методичною мовою, використовуючи загальну термінологію, оперуючи однотипними даними, але й адміністраторам, розробникам курсів, учителям, фахівцям у галузі професійної підготовки вчителів тощо. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти надають можливість осмислити свою роботу і скоординувати зусилля, спрямовані на задоволення реальних потреб тих, хто навчається. Розроблення ключових компетентностей забезпечує уніфікацію, єдність цілей і засобів навчання, а також визначає зміст контролю результатів навчання в кінцевому підсумку сприяє значній економії матеріальних, людських та інших ресурсів, що витрачаються на навчання іноземної мови. Підвищення якості компетентісно орієнтованої іншомовної підготовки студентів вищів позиціонуються як безальтернативна умова конкурентоспроможності фахівців на світовому ринку праці (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Національна рамка кваліфікації (2011)).

Переосмислення й пошуки нових принципів, методів, дидактичних засобів викладання російської мови як іноземної в межах тріади «етнос – мова – культура» сьогодні пов'язано з досягненнями низки суміжних наук (лінгвістики, етнопсихолінгвістики, соціальної психології) і зумовлює необхідність дослідження чинників-мотивів вибору російської мови як об'єкта навчання. На перший план висуваються етнокультурні та соціолінгвістичні чинники навчального процесу в співвіднесенні з об'єктом навчання. За такого підходу суб'єкт навчання розглядається як елемент певного соціуму й етносу, особистість, яка формується засобами мови навчання.

Обмеження освітньої парадигми переважно знанневоцентричним вивченням російської мови, відсутність компаративного вивчення історії та культури Росії і Греції, їхніх мовних систем потребують пошуку нових підходів до навчання російської мови як іноземної. Одним із таких принципів має бути принцип взаємозв'язку вивчення мови та культури, застосуванню якого в сучасній

педагогіці сприяють об'єктивні зміни у світі, зокрема, багатовекторні відносини між різними країнами, більш глибоке розуміння полікультурності світу й цінності кожної етнокультури, а також інтенсивне дослідження діалогу культур, формування таких міждисциплінарних наукових напрямів, як міжкультурна комунікація, лінгвокультурологія.

Різні аспекти, специфіка організації процесу навчання іноземних мов у вишах стали предметом розвідок О. Арделян, О. Заболотської, І. Костикової, О. Малихіна, Т. Мінакової, В. Мичковської, М. Пентилюк, В. Хейліка. Розв'язання проблеми ефективного навчання іноземних мов знайшло висвітлення в зарубіжних розвідках Л. Андерсона, Дж. Блок, Б. Блума, А. Гідденса, В. Долла, Д. Коррігана, Дж. Лемке.

Класичні та сучасні дослідження механізмів оволодіння відповідною культурою під час вивчення іноземної мови (О. Бикова, А. Вежбицька, Є. Верещагін, В. Костомаров, В. Красних, Ю. Пассов, В. Сафонова, О. Селіванова, С. Тер-Мінасова, Г. Томахін, Д. Хаймс), формування компетентностей (В. Болотов, Е. Зеєр, А. Хуторської) дозволяють ґрунтовно розглянути проблему навчання мови на засадах лінгвокультурологічного підходу.

У наукових працях розглянуто теоретичні та практичні аспекти навчання російської мови як іноземної в освітньому процесі та позанавчальній діяльності. Водночас питання реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови, а також формування лінгвокультурологічної компетентності іноземних студентів-греків не було предметом спеціальних досліджень. Залишаються недостатньо обґрунтованими теоретичні положення входження іноземних студентів у соціокультурний простір засобами російської мови, а також вироблення так званої лінгвокультурологічної освіченості, яка передбачає досягнення ефекту комунікації на рівні діалогу культур.

Усебічний аналіз процесу навчання російської мови як іноземної у ВНЗ та власний багаторічний досвід навчання цієї дисципліни студентів-греків дозволили визначити певні суперечності:

- між потребою освітньої галузі в спеціалістах, які мають глибокі знання з іноземної мови, і традиційною практикою викладання іноземних мов у вишах на сучасному етапі;

- між посиленням уваги до лінгвокультурологічного аспекту навчально-пізнавальної діяльності майбутнього спеціаліста в умовах модернізації освіти та реальним станом навчально-пізнавальної, науково-дослідної підготовки студентів;

- між здатністю сучасного студента-іноземця до активного пізнавального пошуку в умовах міжкультурації та обмеженими можливостями задовольнити цю здатність під час навчання іноземної мови у вищих закладах освіти;

- між науково-теоретичними надбаннями в галузі формування лінгвокультурологічної компетентності студентів і реальним утіленням цих напрацювань у навчальний процес вищої школи.

Проблема обґрунтування й розроблення ефективної методичної системи навчання студентів російської мови як іноземної в освітньому просторі Греції з урахуванням модернізації освітньої галузі зумовила вибір теми дослідження

«Навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами. Тему дисертації внесено до плану наукових досліджень Інституту педагогіки НАПН України. Вона є складником комплексних тем лабораторії навчання російської мови і мов інших етнічних меншин Інституту педагогіки НАПН України «Методика розвитку комунікативних компетенцій школярів у навчанні мов етнічних меншин у початковій та середній школі» (реєстраційний номер 0105U000283) та «Науково-методичні основи конструювання підручників з мови й літератури етнічних меншин для початкової й середньої школи» (реєстраційний номер 0108U000257).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці методики навчання студентів-греків російської мови як іноземної з урахуванням лінгвокультурологічного підходу в освітньому просторі Греції.

Мета дослідження потребує розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати лінгвістичні, психолого-педагогічні, методичні джерела з досліджуваної проблеми;
- обґрунтувати теоретичні засади реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови як іноземної;
- з'ясувати складники лінгвокультурологічної компетентності й розкрити сутність їх;
- визначити критерії, показники й рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків;
- розробити й апробувати методику навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу;
- довести достовірність теоретичних положень й ефективність експериментально-дослідного навчання за авторською методикою.

Об'єкт дослідження – процес навчання російської мови як іноземної студентів-греків.

Предмет дослідження – методика навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу.

Гіпотеза дослідження: теоретико-методичне обґрунтування і процес фахової підготовки студентів-греків, основою якої є відповідна методика навчання російської мови як іноземної на засадах лінгвокультурологічного підходу, забезпечать результативність формування лінгвокультурологічної компетентності студентів, готовність їх реалізовуватися в професійній діяльності в умовах міжкультурації, якщо уможливити організаційно-педагогічні умови: посилити лінгвокультурологічне спрямування навчання російської мови як іноземної, визначивши зміст когнітивного (лінгвістичного), аксіологічного, комунікативного і праксеологічного складників, які зумовлять цілісність навчально-виховного процесу у виші на засадах лінгвокультурологічного підходу; визначити критерії діагностування сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків на основі рівневого підходу (елементарний, пороговий рівні і рівень вільного володіння) та міжкультурних дескрипторів; критерії навчання за когнітивним (лінгвістичним),

аксіологічним, комунікативним і праксеологічним складниками лінгвокультурологічної компетентності; інтегрувати філологічні й культурологічні дисципліни мовної підготовки студентів-греків; розробити методіку навчання російської мови як іноземної на засадах лінгвокультурологічного, компетентнісного й комунікативного підходів.

Методологічну основу дослідження становлять філософські положення про взаємодію мови і культури; концептуальні положення компетентнісного підходу в системі вищої освіти; теорія формування змісту освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Краєвський, В. Ледньов, І. Лернер, В. Лутай, О.Савченко, М. Скаткін, А. Хуторської, В. Шахов); психологічна теорія поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н.Тализіна); праці відомих лінгвістів, культурологів і лінгводидактів з питань лінгвокультурології, що уможливають застосування компаративних методик і типологічного принципу в змісті вивчення мов (І. Васильцов, Є. Верещагін, Л. Воскресенська, В. Костомаров, Ю. Пассов); закономірності формування мовної особистості, що реалізуються на рівні мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, адекватного вибору в межах комунікативного дискурсу, володіння професійною метамовою (О. Біляєв, Є. Голобородько, Т. Донченко, І. Дроздова, О. Заболотська, М. Пентилюк, Т. Симоненко, В. Статівка, Т. Шелехова); теорія мовної картини світу як способу відбиття реальності у свідомості людини через призму мови і культури (Н. Арутюнова, В. Воробйов, Н. Ільїнська, В. Красних, В. Маслова, Г. Михайловська, Т. Окуневич, Ю. Степанов, В. Телія, Н.Тропіна); концепції полікультурної діалогізації (А. Бірбаум, Д. Вайс, Дж. Ківес, Ф. Лорд, Г. Раш, Д. Равен, К. Роджерс, М. Фридман).

Для розв'язання поставлених завдань, перевірки сформульованої гіпотези застосовано сукупність **методів дослідження**: *теоретичних* – аналіз, синтез у процесі вивчення праць науковців, навчально-нормативної документації з метою визначення рівня розроблення досліджуваної проблеми; порівняння, зіставлення для з'ясування підходів учених до розв'язання проблеми та обґрунтування поняттєво-категоріального апарату; *емпіричних* – анкетування, спостереження за учасниками педагогічного процесу, бесіди зі студентами і викладачами з метою вивчення процесу формування лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний), який забезпечив можливість одержати результати формування лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків за розробленою авторською методікою; *математичної статистики* для оброблення результатів дослідження, перевірки стану сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків і підтвердження позитивної динаміки показників рівнів навчальних досягнень.

Дослідження проводилося в три етапи.

На першому етапі (2011–2012 рр.) окреслено наукову проблему; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, опрацьовано теоретичні джерела з педагогіки, психології, лінгвістики, психолінгвістики, лінгводидактики; з'ясовано стан навчально-методичного забезпечення вищої педагогічної освіти; обґрунтовано методологічні засади дослідження, сформульовано й уточнено гіпотезу.

На другому етапі (2013–2014 рр.) визначено складники лінгвокультурологічної компетентності; проаналізовано можливості втілення сучасних педагогічних технологій для поетапної реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови як іноземної, розроблено методику навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу.

На третьому етапі (2015–2016 рр.) проведено експериментальну перевірку авторської методики навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу та діагностовано її ефективність; систематизовано й узагальнено результати педагогічного експерименту.

Експериментом було охоплено 316 студентів, 28 викладачів вищих навчальних закладів Греції, а також України (Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління класичного приватного університету», Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше обґрунтовано й розроблено* методику навчання російської мови як іноземної на засадах лінгвокультурологічного підходу (компоненти лінгвокультурологічної компетентності, основні підходи, принципи, організаційно-педагогічні умови й організаційно-методичне управління цим процесом); *установлено* співвідношення між поняттями «лінгвокультурологічна компетентність» і «лінгвокультурологічна освіченість» на рівні міжкультурних дескрипторів; між сформованістю лінгвокультурологічної компетентності з іншими компетентностями в змісті мовної підготовки студентів-греків; *виокремлено і схарактеризовано* сутність поняття «лінгвокультурологічна компетентність» як інтегральної характеристики особистості студента, що передбачає вміння усвідомлено враховувати, розуміти й інтерпретувати знання культурного та соціального контекстів національної культури в процесі навчання мови і навчального / міжкультурного спілкування, у змісті мовної підготовки студентів-греків; *доповнено* педагогічну теорію визначенням лінгвокультурологічної компетентності студентів у процесі навчання російської мови як іноземної; *розроблено* систему вправ і завдань, орієнтованих на оволодіння студентами граматичним, лексичним, культурологічним матеріалом, на формування відповідних умінь і навичок з урахуванням типологічного принципу, а також застосування компаративних методик; *визначено* сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що характеризують лінгвокультурологічну компетентність студентів-греків; критерії відбору навчального матеріалу лінгвокультурологічного спрямування; критерії та рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків у процесі навчання російської мови як іноземної; *удосконалено* зміст навчального предмета «Російська мова як іноземна» на засадах лінгвокультурологічного підходу; діагностувальний інструментарій дослідження лінгвокультурологічної компетентності студентів (схарактеризовано рівні, визначено параметри, критерії та показники); *подальшого розвитку* набуло розв'язання проблеми змістового наповнення дидактичного матеріалу в процесі навчання російської мови як іноземної, в основу якого покладено культурологічну інформацію про країну, мова

якої вивчається (російська лінгвокультура); проблеми впровадження ефективних принципів, методів і прийомів під час навчання студентів-греків російської мови як іноземної.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що запропонована і впроваджена в практику методика навчання російської мови як іноземної, яка ґрунтується на лінгвокультурологічній роботі з мовним матеріалом, забезпечить якісну мовну, мовленнєву та загальнокультурну підготовку студентів-греків завдяки спрямуванню на міжкультурну діалогізацію; оптимально розроблене й апробоване методичне забезпечення процесу формування лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків, зокрема принципи, методи, система вправ, підвищить ефективність навчально-виховного процесу ВНЗ, дозволить удосконалювати програми з російської мови для студентів-іноземців, укласти навчальні посібники та підручники з російської мови як іноземної, побудовані на основі лінгвокультурологічного підходу.

Вірогідність одержаних результатів забезпечено методологічним обґрунтуванням вихідних положень; комплексним застосуванням методів дослідження, адекватних визначенню об'єкту, предмету, меті й завданням наукового пошуку; використанням сучасних досягнень вітчизняної й зарубіжної педагогічної науки; системним опрацюванням широкої джерельної бази; достатньою кількістю інформантів; експериментальною перевіркою сформульованої гіпотези; кількісним і якісним аналізом результатів експериментального навчання.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення, висновки й результати дослідження обговорювалися на засіданнях лабораторії навчання російської мови і мов інших етнічних меншин Інституту педагогіки НАПН України; кафедр російської філології та зарубіжної літератури Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет»; міжнародних відносин Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені І.І. Мечникова; педагогіки Мелітопольського державного педагогічного імені Богдана Хмельницького.

Матеріали наукового пошуку були оприлюднені під час доповідей на науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема, *міжнародних*: «Педагогика и психология: актуальные проблемы и тенденции развития» (Новосибірськ, 2012); «Modern directions of theoretical and applied researches'2016» (Одеса, 2016); «Modern scientific potential-2016» (Шефільд, 2016); інтернет-конференції «Мова, освіта, культура. Інтеграційні тенденції в сучасному світі» (Вінниця, 2016); *усеукраїнській*: «Україністика: нові імена в науці» (м. Артемівськ-Бахмут, 2016).

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 01-28/514 від 22.03.2016), ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління класичного приватного університету» (довідка № 88 від 23.03.2016), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/15-847 від 21.03.2016); Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені

І.І. Мечникова (довідка № 12 від 06.04.2016); ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка № 1/771 від 06.05.2016).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 11 робіт, із них п'ять статей у наукових фахових виданнях, дві статті в інших виданнях України, три в зарубіжних виданнях, одні тези.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (370 найменувань, у тому числі 20 іноземними мовами, 11 – інтернет-ресурси), 5 додатків, 10 таблиць, 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 305 сторінок, із них основного тексту – 190 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обгрунтовано актуальність дослідження; проаналізовано стан розробленої проблеми в науковій теорії та практиці навчання російської мови як іноземної студентів-греків; визначено мету, об'єкт, предмет, висунуто гіпотезу, сформульовано завдання, висвітлено методи й етапи роботи, з'ясовано наукову новизну, теоретичну і практичну значущість здобутих результатів; узагальнено інформацію про вірогідність, апробацію та впровадження результатів наукового пошуку в практику ВНЗ.

У першому розділі дисертації – **«Теоретичні засади реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови»** – схарактеризовано наукові засади лінгвокультурологічного підходу в контексті сучасної освітньої парадигми, визначено етнолінгвістичні чинники детермінації навчання російської мови як іноземної студентів-греків, висвітлено лінгводидактичні засади створення компетентнісно орієнтованого освітнього середовища у ВНЗ; розкрито специфіку національно орієнтованих методів і засобів навчання студентів-греків російської мови як іноземної.

У результаті аналізу науково-методичної літератури (М. Бахтін, М. Блок, І. Васильцов, А. Вежбицька, І. Вельм, Є. Верещагін, Л. Воскресенська, М. Вятютнев, З. Гак, В. Гумбольдт, І. Зимня, Л. Леві-Брюль, О. Леонтєв, В. Колесов, О. Корнілов, В. Костомаров, В. Красних, В. Крисько, Ю. Лотман, Л. Мацько, Ю. Пассов, Н. Решке, К. Ушинський, Л. Февр, А. Шмельов, Л. Щерба, Н. Южаліна) встановлено, що навчання іноземної мови з урахуванням ментальних особливостей студентів, а також специфіки національної культури має глибокі корені в теорії та практиці світової школи й педагогічної освіти.

Опрацювання джерел із теми дослідження дозволило стверджувати, що в сучасному освітньому просторі навчання іноземної мови спирається на компетентнісний, комунікативний і лінгвокультурологічний підходи, які є актуальними з позиції взаємозв'язку культур. Відповідно, питання взаємодії мови і культури в змісті лінгвокультурологічного підходу до навчання мови розглядається з позицій соціокультурного контексту й комунікативного аспекту, що відбивають специфічні риси суспільства та його культури і виявляються в комунікативній поведінці носіїв національної культури.

У межах дослідження здійснено історико-педагогічний аналіз співвідношення понять «ментальність», «національний характер», «етнічний менталітет»,

«національний менталітет». Визначено характеристики ментальності (сукупність уявлень про світ, форми соціальної взаємодії, детерміновані природними, загальнокультурними та індивідуальними (емоційно-психологічними) чинниками) і менталітету (притаманна певній спільноті сукупність стабільних ірраціональних і раціональних особливостей колективних уявлень про себе і навколишній світ, специфічний склад мислення й почуттів, ціннісних орієнтацій та поведінкових настанов, думок і вірувань). Доведено, що менталітет має вияв у національному характері. Це дозволяє говорити про національний менталітет (різновид етнічного менталітету), який у процесі своєї об'єктивзації сприяє виробленню мовної картини світу як способу мислення про дійсність, як сукупність уявлень про світ, історично сформованих у свідомості мовного колективу нації, як певний спосіб концептуалізації дійсності, що значною мірою детермінує форми соціальних стосунків між людьми, їхню культурну орієнтацію й поведінку.

Вивчення національного менталітету корелятивно з мовною картиною світу є органічним складником змісту іншомовної освіти. У межах навчання іноземної мови студентів це сприяє формуванню «вторинної мовної особистості» (на рівнях мовної правильності, інтеріоризації, насиченості мовою, адекватного вибору в межах комунікативного дискурсу); володінню професійною метамовою (терміносистема, фразеологія, композиційно-жанрові форми тексту, мовні формули); створенню мовного іміджу; реалізації соціальних ролей (Л. Мацько) з урахуванням у процесі навчання специфічного складу мислення та ціннісних орієнтацій студентів-греків, їхніх поведінкових настанов, особливостей свідомості, уявлень про себе і навколишній світ; урахуванню етнолінгвістичних, соціокультурних, соціальних, літературних, історичних особистісно-ціннісних параметрів мовної картини світу.

У методиці викладання іноземних мов, у тому числі й російської як іноземної, виявлено різні погляди щодо сутності, ролі, шляхів реалізації лінгвокультурологічного підходу (М. Вятютнев, Т. Донська, І. Зимня, В. Костомаров, В. Красних, В. Крисько, Н. Мішатіна, Н. Южаліна). Водночас, незважаючи на інтенсивне дослідження упровадження лінгвокультурологічного підходу до навчання мови, недостатньо розроблено проблему формування лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків у процесі навчання російської мови як іноземної.

Лінгвокультурологічна компетентність студентів розглядається як спроможність розуміти в одиницях мови відповідну культурологічно позначену інформацію і послуговуватися нею в різних ситуаціях спілкування; здатність вибудовувати власну промову, висловлювання так, щоб вони були правильними не лише з позиції норм мови, яка вивчається, але і відповідно до культурного контексту на основі порівняння російської та грецької мов і культур.

Реалізація лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови студентів-греків має враховувати ментальні особливості представників російської та грецької культур на рівні діалогу культур. Спираючись на праці науковців (Г. Волков, О. Потебня, В. Соловйов, П. Юркевич; Н. Андріотіс, М. Тріандафіллідіс, А. Тумб, Г. Хадзидакіс), у роботі детально викладено іманентні характеристики національного менталітету: а) представників російської культури,

мовою яких навчають греко-кіпріотів (кордоцентричність, релігійність (православ'я), громадянськість); б) греко-кіпріотів, ментальні характеристики яких детерміновано чинниками впливу цивілізаційних потоків історії розвитку грецької нації з превалюванням грецького (культурний компонент), візантійського (релігійний компонент – православ'я), османського (психологічний компонент – тип культури (колективістський)) упливів; психологічної означеності національного характеру (екстравертний).

Здійснений аналіз наукової літератури дозволив виокремити загальні структурні елементи в менталітеті грецького й російського народів, конституйовані на культурно-історичній взаємодії їх, що уможлиблює добір відповідного мовного матеріалу, який сприяв би ефективності вивчення російської мови як іноземної.

Оскільки з позицій лінгвокультурологічного підходу культуру розглянуто як об'єкт навчання іноземної мови, то структурування навчального матеріалу має вибудовуватися відповідно до принципу «мовна одиниця / культурна одиниця (лінгвокультурема)», що дозволяє зробити акцент не на вибірковій реєстрації певної культурної інформації, яка виводиться зі змісту певної мовної одиниці, а на відбитті в мові репрезентативного блоку національної культури у взаємозв'язку з коментованими мовними (мовленневими) одиницями аналізованого тексту. Лінгвокультурему, відповідно, репрезентує еквівалентна / безеквівалентна лексика, концепти, фразеологічний (паремійний) фонд, етикетні одиниці.

Лінгвокультурологічний підхід до навчання російської мови як іноземної студентів-греків спрямований на: а) розвиток мовної картини світу, культурологічного світогляду студентів та їхню підготовку до сприйняття себе як носіїв національних цінностей, національних культур через призму мови; б) розвиток загальної культури студентів-греків, засвоєння національних і загальнолюдських цінностей у мовній системі; в) навчання етики спілкування і взаємодії з людьми різних поглядів і культур; г) розвиток умінь студентів-греків використовувати набуті соціокультурні й лінгвокультурологічні знання під час навчальної й міжкультурної комунікації згідно із ситуацією спілкування.

Однією з основних і обов'язкових умов реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови як іноземної студентів-греків є оптимально організована система навчання, що охоплює підходи, цілі, завдання, зміст, принципи, методи, організаційні форми, засоби навчання.

Вивчення російської мови як іноземної конститується на принципах активності, доступності, свідомості, наочності, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації. Аналіз мовного матеріалу спирається, відповідно, на лінгводидактичні принципи, на яких ґрунтується вивчення мовних одиниць фонетико-орфоепічного, лексико-фразеологічного, морфологічного, синтаксичного і стилістичного рівнів. Актуальними для нашого дослідження є екстралінгвальний, лексико-граматичний, семантичний, синхронічний і діахронічний принципи роботи з мовним матеріалом.

У межах етнометодичного контексту для ефективної організації навчання російської мови як іноземної студентів-греків запропоновано застосування синтагматичного, парадигматичного, функційного, контекстуального, типологічного принципів, принципу врахування рідної мови, які уможливають

кореляцію з прямим (безпосереднім), аудіолінгвальним, методом, методом читання, свідомо-практичним і свідомо-зіставним; схарактеризовано особливості використання дидактичної гри відповідно до ментальних особливостей греко-кіпріотів; обґрунтовано доцільність упровадження інформаційних технологій, розкрито дидактичний потенціал корпусної лінгвістики.

Відповідно до етнометодичного контексту розроблено модель підручника, у якому презентовано лінгвістичні й екстралінгвістичні навчальні матеріали, а також ураховано методичні особливості навчання мовленнєвої діяльності студентів-іноземців.

У другому розділі – **«Теорія і практика реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови як іноземної в освітньому середовищі Греції»** – розроблено методичне забезпечення навчання російської мови як іноземної на основі зіставлення російської та грецької мовних систем.

Приділено увагу специфіці й різноманітності мовної карти сучасної Греції, у якій існують / або існували до недавнього часу діалекти (єврейсько-грецький, кіпрський, критський, південноіталійський діалекти грецької мови; румейська мова – мова греків Криму і Приазов'я (румі), понтійська і цаконська мови), що впливає на забезпечення ефективної комунікації під час вивчення російської мови як іноземної у вищій школі. Це вимагало розроблення й застосування системи вправ, які б ураховували сучасну, досить складно структуровану мовну карту, були спрямовані на зіставлення російської та грецької лінгвокультур.

У дослідженні звернено увагу на дотримання норм правильної вимови. Насамперед ідеться про культуру мовлення та її реалізацію на рівні комунікативно-стилістичних характеристик – правильності, точності й виразності. Позитивна ідентифікація може виникати при збігові значення, коли подається елемент зі значенням його фізичного аналога, наявного в досвіді (тобто в рідній мові). Відпрацьовуючи мовленнєві вміння, необхідно прагнути, щоб навчальний матеріал на рівні конкретних значень не ідентифікувався з відповідним матеріалом рідної мови. Успішність подолання помилкової ідентифікації елементів фонетико-орфоепічного рівня іноземної та рідної мов залежить від кількості подібностей між ними.

На рівні формування фонетико-орфоепічних умінь студентів-греків методично доцільними виявилися вправи, спрямовані на формування вмінь правильного говоріння, а також виразного читання російських текстів з урахуванням специфіки їх: а) системи голосних у грецькій мові, для яких характерною є повнота і ясність вимови голосного, відсутність явищ редукції в ненаголошеній позиції; б) системи приголосних у грецькій мові, для яких характерними є чіткість артикуляції; відсутність оглушення кінцевих дзвінких приголосних; наявність аспірації глухих вибухових; значна кількість фрикативних приголосних; явища асиміляції.

Систематизація запозичень у сучасній грецькій мові дозволила методично доцільно застосувати діахронічний та екстралінгвістичний принципи роботи студентів-греків зі словниковим складом російської мови, що передбачало врахування англо-американських, французьких, італійських і турецьких запозичень, зумовлених тривалими економічними й культурними контактами.

Процес навчання російської мови як іноземної з позиції діалогу культур визначив типологічний принцип як один із провідних лінгводидактичних принципів, оскільки під час такого навчання реалізувався перехід від «нейтрального» лінгвокультурологічного навчання до порівняльного, де явища мови й культури, які вивчаються, розкриваються в порівнянні з аналогічними явищами рідних для студентів-греків мови й культури: вивчення групи інтернаціоналізмів; спостереження над структурно-семантичними особливостями топоніма як об'єкта, що дозволило проводити міжмовні паралелі на рівні лінгвокультур: граматичні, морфонологічні, дериваційні, катойконімічні, ад'єктивні.

Робота студентів-греків з російськомовним матеріалом передбачала відповідно до діахронічного принципу вивчення етимологічної статті (при цьому наведено історіографію на прикладі грецьких джерел). Лексична робота студентів-греків з паремійним фондом грецької та російської лінгвокультур спиралася на такі аспекти: 1) виявлення дискурсивного потенціалу паремій як прецедентних одиниць російської та грецької лінгвокультур; 2) когнітивно-прагматичне моделювання паремійної семантики; 3) урахування специфіки паремійної репрезентації елементів мовної свідомості; 4) виокремлення національно-культурного компонента паремійного значення; 5) виявлення ціннісних акцентів паремійної семантики; 6) пареміографічну репрезентацію ціннісно-сислового спектра грецьких і російських паремій.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності методики навчання російської мови студентів-греків на основі лінгвокультурологічного підходу»** – висвітлено організацію педагогічного експерименту, розкрито зміст і структуру експериментальної програми, описано хід і результати навчання за пропонованою методикою.

Проведення педагогічного експерименту передбачало три етапи (констатувальний, формувальний, контрольний), упродовж яких розв'язано такі завдання: 1) з'ясовано показники сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків на констатувальному етапі (діагностувальний зріз); 2) запропоновано програму й розроблено методику навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу; 3) виявлено рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків на контрольному етапі та відстежено динаміку змін показників сформованості означеної компетентності; 4) здійснено аналіз результатів упровадження авторської методики за допомогою критерію Стьюдента з урахуванням фактора часу й доведено її ефективність.

Сутність констатувального діагностування респондентів експериментальної групи (ЕГ) і контрольної групи (КГ) полягала у визначенні вихідних рівнів сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків на засадах інтегративності, що визначалися сукупністю відповідних лінгвокультурологічних знань і вмінь застосовувати їх в умовах міжкультурації.

Під час розроблення критеріального апарату для застосування методики поетапної реалізації лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови як іноземної ми враховували, що розуміння досліджуваного явища вимагало

критеріальної системи, яка дозволила діагностувати рівень сформованості лінгвокультурологічної картини світу у взаємозв'язку з категоріальною структурою особистісного світогляду студентів-греків (*прагматизм* (17,5%), *естетизм* (10,1%), *образність* (6,7%), *цілісність* (15,9%), *особистісність* (12,1%)).

Визначення рівнів розвитку *когнітивного* (лінгвістичного), *аксіологічного*, *комунікативного* і *праксеологічного* складників лінгвокультурологічної компетентності дозволило зробити висновок про сформованість означеної компетентності студентів-греків, простежити її зміни на різних етапах навчання російської мови як іноземної на засадах лінгвокультурологічного підходу. Розроблена методика передбачала основні напрями роботи з мовним матеріалом: *когнітивний* (лінгвістичний), спрямований на моделювання цілісної структури власне лінгвістичних і лінгвокультурологічних знань, що розкрили соціально значущі смисли російської та рідної (грецької) культури; *аксіологічний*, орієнтований на опанування студентами досвідом емоційно-ціннісного ставлення до соціокультурної дійсності, що забезпечило внутрішнє прийняття ними етичних принципів і формування емоційно-ціннісних критеріїв російської та грецької лінгвокультур; *комунікативний*, покликаний організувати засвоєння норм, способів і форм діалогового (полілогового) спілкування; *праксеологічний*, спрямований на оволодіння мовними практиками в процесі самореалізації особистості майбутнього спеціаліста за допомогою полікультурної діалогічної діяльності.

Відповідні критерії було розроблено із застосуванням адитивного методу.

Виокремлення рівнів володіння російською мовою як іноземною (елементарного, порогового і рівня вільного володіння) конституювалося на основі розроблених міжкультурних дескрипторів володіння мовою у взаємозв'язку з дескрипторами міжкультурних умінь і навичок.

Діагностування рівнів сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів на констатувальному етапі засвідчило такі результати (табл.1):

Таблиця 1

Рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків після констатувального етапу експерименту

Рівень лінгвокультурологічної компетентності	Кількість студентів (%)							
	КГ				ЕГ			
	Когнітивний (лінгвістичний)	Аксіологічний	Комунікативний	Праксеологічний (проектний)	Когнітивний (лінгвістичний)	Аксіологічний	Комунікативний	Праксеологічний (проектний)
Елементарний	71,5	39,7	76,3	73,7	78,1	46,0	82,0	77,5
Пороговий	25,3	53,6	20,8	25,8	19,4	48,7	16,4	22,0
Вільного володіння	3,2	6,7	2,9	0,5	2,5	5,3	1,6	0,5

Аналіз результатів таблиці дозволив зробити висновок про умовну рівність мовної підготовки студентів-греків ЕГ і КГ.

Організація навчальної діяльності студентів ЕГ здійснювалася за допомогою структурування змісту навчальної діяльності, що передбачала максимальне використання міжпредметних зв'язків у процесі добору лінгвокультурологічного

матеріалу в змісті навчання російської мови як іноземної в освітньому просторі Греції.

Розроблення організації та здійснення цієї діяльності поєднувалось зі спеціальними засобами створення оптимального освітнього середовища й оцінюванням ефективності за визначеними критеріями. Передбачалось також активне використання медіатехнологій.

Було визначено умови організаційно-методичного забезпечення навчання російської мови як іноземної студентів-греків: *когнітивний (лінгвістичний) напрям* (структуризація лінгвокультурологічних знань, проблематизація та наративізація поданого лінгвокультурологічного матеріалу, використання інформаційних технологій); *аксіологічний напрям* (компаративізація аксіологічного аналізу смислів текстів соціокультурної тематики); *комунікативний напрям* (використання новітніх інформаційних технологій; організація навчального діалогу); *праксеологічний (проектний) напрям* (упровадження методу (лінгвокультурологічних) проектів).

Система роботи з лексичним матеріалом передбачала: 1) виокремлення етнокультурознавчих лексичних одиниць із тексту, розвиток умінь бачити такі слова і з'ясування їхнього значення, роль у тексті; 2) співвіднесення слухових і мовленнєво-моторних відбитків слова із зоровим образом предмета; 3) семантизацію етнолексем (визначення рівня понятійного змісту слова, тобто лексичного значення; визначення рівня непотійного змісту слова, тобто лексичного фону); 4) спостереження над лексичною сполучуваністю етнолексем, побудова з цим словом словосполучень, речень; 5) створення усних і письмових висловлювань з етнолексемами на основі запропонованих на занятті комунікативних ситуацій; 6) періодичну перевірку правильності вживання студентами етнолексем в усному і писемному мовленні, уведення їх у контекст, а також аналіз на рівні виявлення фонових знань.

У процесі експериментально-дослідного навчання було визначено такі аспекти лінгвокультурологічної роботи студентів з лексикою: а) формування в студентів уявлень про етнокультурознавчий шар лексики (еквівалентну, безеквівалентну лексику), основне лексичне значення слова, фонове значення слова, символічне значення слова; б) ознайомлення з новими лексичними одиницями (семантизація лексем); в) розвиток умінь розуміти значення етнокультурознавчих лексичних одиниць, розрізняти подібні, але не однакові одиниці, що передбачало контекстне розуміння значення лексем і функційної ролі їх під час читання та аудіювання; г) конструювання і реконструювання словосполучень, речень з певними лексичними одиницями; г) ситуативне вживання засвоєних етнокультурознавчих лексичних одиниць під час висловлювання своїх думок в усній і письмовій формах.

На формувальному етапі кожна серія контрольних робіт містила завдання, що дали змогу визначити загальний рівень сформованих лінгвокультурологічних знань і вмінь; рівень філологічного, культурологічного, проектного мислення; уміння студентів узагальнювати, систематизувати навчальний (мовний, лінгвокультурологічний) матеріал, обґрунтовувати власну позицію; уміння трансформувати актуальні проблеми сучасної лінгвокультурологічної думки в навчальні проблеми.

За допомогою аналізу результатів виконання контрольних завдань студентами наприкінці експериментального навчання за авторською методикою визначено рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності в процесі навчання російської мови як іноземної студентів-греків (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків після формувального етапу експерименту

Рівень лінгвокультурологічної компетентності	Кількість студентів (%)							
	КГ				ЕГ			
	Когнітивний (лінгвістичний)	Аксіолологічний	Комунікативний	Праксеологічний (проектний)	Когнітивний (лінгвістичний)	Аксіолологічний	Комунікативний	Праксеологічний (проектний)
Елементарний	51,4	19,0	69,1	59,7	21,3	4,0	39,6	28,4
Пороговий	45,7	71,7	27,1	39,3	67,5	37,7	49,0	33,5
Вільного володіння	2,9	9,3	3,8	1,0	11,2	58,3	11,4	38,1

Після формувального експерименту також було проаналізовано розвиток категоріальних структур світогляду студентів-греків у змісті навчання російської мови як іноземної: *прагматизм*: ЕГ – 27,2 %, КГ – 11,1 %; *естетичність*: ЕГ – 8,9 %, КГ – 6,5%; *образність*: ЕГ – 11,5 %, КГ – 9,8 %; *цілісність*: ЕГ – 30,8 %, КГ – 16,7 %; *особистісність*: ЕГ – 17,6 %, КГ – 13,7 %.

Якісні й кількісні дані, здобуті в результаті експерименту, засвідчили, що рівень сформованості лінгвокультурологічної компетентності студентів значно підвищився в ЕГ порівняно з КГ. Водночас експериментальна система підготовки студентів-греків зумовила й особистісне зростання, що пояснюємо впливом на формування суб'єктної позиції в перебігу сучасних мовних, лінгвокультурологічних процесів, активізацією культурної самореалізації та саморозвитку, інтенсифікацією його інтеграції до національних лінгвокультур.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило основні положення висунутої гіпотези й дозволило сформулювати **висновки** відповідно до поставлених завдань.

В умовах сучасної модернізації вищої школи проблема вироблення в процесі навчання мови в іноземних студентів умінь і навичок міжкультурної комунікації залишається актуальною. Аналіз стану проблеми навчання іноземної мови як іноземної в теорії та практиці навчання у виші, недостатнє розроблення в науковій літературі аспекту формування в іноземних студентів лінгвокультурологічних умінь і навичок підтвердили важливість досліджуваної проблеми й необхідність розроблення методики навчання російської мови як іноземної на основі лінгвокультурологічного підходу, який орієнтує навчання на формування лінгвокультурологічної компетентності як здатності фахівця виконувати визначені види діяльності згідно з чітко сформульованими вимогами освітньо-кваліфікаційного рівня, у межах дослідження – уміння особистості усвідомлено

враховувати, розуміти й інтерпретувати знання культурного й соціального контекстів національної культури в процесі навчання мови і навчального / міжкультурного спілкування.

Викладання російської мови як іноземної з позиції лінгвокультурології передбачає розвиток мовної картини світу, а також навичок дискурсивного продукування на основі опанування способами вираження власної позиції російською мовою, коли засобом розвитку мовної особистості є процес міжкультурного спілкування. Навчання російської мови як іноземної в умовах освітнього простору Греції передбачало врахування мовної карти, а також грецьких діалектів, трансмісії мовних систем, ментальних особливостей представників російської та грецької культур.

Навчання російської мови як іноземної на засадах лінгвокультурологічного підходу вимагало спостереження над структурно-семантичними особливостями концептів (символів) із застосуванням компаративних методик вивчення російської та грецької лінгвокультур. Застосування типологічного принципу уможливило зіставлення мовного матеріалу на фонетико-орфоепічному, лексико-фразеологічному, морфолого-словотвірному і синтаксичному рівнях.

Аналіз підручників і методичної літератури засвідчив недослідженість проблеми реалізації лінгвокультурологічного підходу до вивчення російської мови, що гармонізує процес діалогу культур, кожна з яких становить складне утворення «культура – мова – особистість» і має бути реалізована як у текстовому, так і в позатекстовому компонентах навчального матеріалу. Обґрунтовано методичну доцільність унесення до змісту підручників з російської мови як іноземної навчального матеріалу на основі зіставної типології російської та грецької мовних систем, а також мовної трансмісії, що визначає інноваційну спрямованість формування лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків на заняттях російської мови.

Успішне навчання російської мови як іноземної залежить від урахування психолого-педагогічних характеристик студентів, що зумовило використання методично раціональних прийомів, форм і засобів навчання. Дидактичні принципи (науковості, систематичності й послідовності, наступності й перспективності, міжпредметних зв'язків, зв'язку теорії і практики, наочності, доступності, стабільності й динамічності, єдності наукового і навчального процесу) та лінгводидактичні принципи навчання (екстралінгвальний, лексико-граматичний, семантичний, діахронічний, синтагматичний, парадигматичний, функційний і контекстуальний, типологічний) надали змогу розробити теоретичні основи методики поетапного впровадження лінгвокультурологічного підходу до навчання російської мови як іноземної студентів-греків. Застосування принципу врахування рідної (грецької) мови сприяло досягненню позитивної ідентифікації на всіх рівнях системи виучуваної російської мови, а також виробленню культури мовлення на рівні комунікативно-стилістичних якостей.

Розроблена авторська методика реалізовувалася поетапно, мала чітко визначену мету, передбачала системну реалізацію організаційно-педагогічних умов, задіяння цілепокладання, методичну оптимізацію процесу мовної підготовки іноземних студентів. Важливим аспектом упровадження методики навчання

російської мови як іноземної було залучення студентів до роботи з культурологічно спрямованим мовним матеріалом шляхом упровадження прямого (безпосереднього), аудіолінгвального, методів, методу читання і свідомо-зіставного, розроблення лінгвокультурологічних проектів.

Реалізація експериментальної програми передбачала визначення змісту й обсягу лінгвокультурологічної роботи з опрацювання російської лексики в зіставленні з грецькою, а саме: розширення відомостей студентів про лексичне значення слова за рахунок формування уявлень про лексичне значення слова, еквівалентну, безеквівалентну лексику; збагачення, уточнення словника студентів за рахунок лексичних одиниць, позначених культурно-національною конотацією; розвиток умінь студентів використовувати лексичні одиниці з культурно-національною специфікою на основі типології мовного матеріалу й паремій російської та грецької лінгвокультур.

Кожен із критеріїв лінгвокультурологічної компетентності студентів-греків сформовано в цілісній системі її складників – когнітивного, аксіологічного, комунікативного і праксеологічного. Виокремлення рівнів базувалося на класифікації міжкультурних дескрипторів володіння мовою у взаємозв'язку з дескрипторами міжкультурних умінь і навичок, а також на положеннях теорії навчання про три рівні засвоєння знань (на мінімальному (елементарному) – здатність відтворити отримані знання; на медіальному (пороговому) – застосувати їх за зразком; на вищому (рівень вільного володіння) – застосувати їх у нетиповій ситуації) і відповідало вимогам Державного стандарту вищої освіти.

Результати експериментального дослідження засвідчили ефективність авторської методики навчання російської мови як іноземної студентів-греків за умови комплексного, комбінованого використання методів навчання з використанням їхніх дидактичних можливостей щодо забезпечення міжкультурної діалогізації.

Отже, розв'язання завдань дисертаційної праці зумовило досягнення мети, однак не вичерпує всіх аспектів проблеми навчання російської мови як іноземної на засадах лінгвокультурологічного підходу. Потребують подальшого наукового розгляду питання адаптації до системи навчання мови на основі лінгвокультурологічного підходу; підготовки студентів до системного упровадження інформаційних технологій навчальної діяльності на основі типологізації корпусної лінгвістики.

Основні положення дисертації викладено в таких **публікаціях автора**:

1. Турсиду Н.Ю. Структурування мовного матеріалу з фонетики у процесі вивчення російської мови як іноземної греками-іноземцями: компаративний аспект / Н.Ю. Турсиду // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія : Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. Вип. 766. – Чернівці, 2015. – С. 184–189.

2. Турсиду Н.Ю. Змістовий компонент навчання спілкуванню російською мовою в освітньому середовищі Греції / Н.Ю. Турсиду // Молодь і ринок. – Дрогобич, 2016. – № 12 (133). – С. 140–145.

3. Турсиду Н.Ю. Структурирование содержания учебника русского языка как иностранного нового поколения на основе лингвокультурологического подхода /

Н.Ю. Турсиду // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Слов'янськ, 2016. – Вип. LXXV. – С.95–103.

4. Турсиду Н.Ю. Рівні володіння мовою й рівневий підхід у процесі навчання російській мові як іноземній студентів-греків / Н.Ю. Турсиду / Вісник Луганського національного імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – № 1 (298). – С. 122–129.

5. Турсиду Н.Ю. / Розуміння «картини світу» і «моделі світу» в лінгводидактичному аспекті під час вивчення російської мови як іноземної студентами-греками / Н.Ю. Турсиду // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка : [Електронний ресурс]. – 2016. – Вип. 1. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

6. Турсиду Н.Ю. Проблема «менталитета» в контексте содержания иноязычного образования / Н.Ю. Турсиду // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Вопросы образования: языки и специальность. – 2011. – № 4. – С. 62–66.

7. Турсиду Н.Ю. Нравственно-воспитательный потенциал и основы греческой народной педагогики / Н.Ю. Турсиду // Педагогика и психология: актуальные проблемы и тенденции развития : материалы Международной заочной научно-практической конференции. Ч. 1. – Новосибирск, 2012. – С. 88–90.

8. Турсиду Н.Ю. Изучение иностранного языка на основе овладения этнокультуроведческими и социологическими знаниями как фактор мотивации / Н.Ю. Турсиду // Materialis of the international scientific and practical conference «Modern scientific potential» – 2016». – Sheffield : Science and education LTD, 2016. – Vol. 12. Philological sciences. – P. 42–46.

9. Турсиду Н. Ю. Дидактические функции учебника русского языка как иностранного нового поколения / Н.Ю. Турсиду // Сборник научных трудов SWorld : научный журнал (международная наукометрическая база РИНЦ SCIENCE INDEX) / international periodic scientific journal. Серия : Педагогика, психология и социология. – Одесса, 2016. – Вып. 1. – Т. 42. – С. 9–14.

10. Турсиду Н. Ю. Розроблення змістовного компонента навчання російською мовою як іноземною в освітньому просторі Греції / Н.Ю. Турсиду // Україністика: нові імена в науці: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців (Артемівськ, 24 березня 2016 року)]. – Артемівськ, 2016. – С. 78–81.

11. Турсиду Н.Ю. Изучение иностранного языка в рамках триады «этнос – язык – культура» / Н.Ю. Турсиду // Мова, освіта, культура. Інтеграційні тенденції в сучасному світі : матеріали Інтернет-конференції. – Вінниця, 2016. – С. 56 – 58. – Режим доступу: <http://www.vspu.edu.ua/content/confer/k4.pdf>.

АНОТАЦІЯ

Турсиду Н.Ю. Навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (російська мова). – Херсонський державний університет. – Херсон, 2016.

У дисертації подано результати теоретико-експериментального дослідження процесу навчання російської мови як іноземної студентів-греків на засадах лінгвокультурологічного підходу: проаналізовано рівень дослідження обраної проблеми в педагогічній теорії та практиці; вивчено сучасний стан сформованості вмінь і навичок студентів-греків з російської мови, що підтвердило актуальність і доцільність досліджуваної проблеми. Схарактеризовано сутність поняття лінгвокультурологічної компетентності; окреслено її структуру (когнітивний (лінгвістичний), аксіологічний, комунікативний і праксеологічний (проектний) складники).

Удосконалено лінгвокультурологічний напрям оновлення змісту навчального предмета «Російська мова як іноземна»; діагностувальний інструментарій дослідження лінгвокультурологічної компетентності студентів (схарактеризовано рівні, визначено параметри, критерії та показники).

Виокремлення рівнів володіння російською мовою як іноземною (елементарного, порогового і рівня вільного володіння) конституювалося на основі розроблених міжкультурних дескрипторів володіння мовою у взаємозв'язку з дескрипторами міжкультурних умінь і навичок.

Узагальнення результатів дослідження сприяло розробленню й упровадженню в навчальний процес завдань, орієнтованих на оволодіння граматичним, лексичним, культурологічним матеріалом, на формування відповідних умінь і навичок з урахуванням типологічного принципу, а також застосування компаративних методик; визначено сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей, що характеризують лінгвокультурологічну компетентність студентів-греків.

Ключові слова: лінгвокультурологічний підхід до навчання іноземної мови, лінгвокультурологічна компетентність, критерії та рівні володіння іноземною мовою, міжкультурні дескриптори володіння мовою, іноземні студенти.

АННОТАЦИЯ

Турсиду Н.Ю. Обучение русскому языку как иностранному студентов-греков на основе лингвокультурологического подхода. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (русский язык). – Херсонский государственный университет. – Херсон, 2016.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы обучения русскому языку как иностранному студентов-греков на основе лингвокультурологического подхода. Проанализированы актуальность, целесообразность, степень исследования избранной проблемы в педагогической теории и практике.

В работе предложена научно обоснованная система обучения русскому языку студентов-греков, обеспечивающая формирование вторичной языковой личности на основе реализации лингвокультурологического подхода.

Дано обоснование сущностных характеристик ведущих лингвистических понятий «лингвокультурема», «уровни языковой системы», «языковая картина мира» с учетом достижений современной лингвистической науки, а также

специфических принципов обучения русскому языку иностранцев на основе лингвокультурологического подхода: экстралингвальный, лексико-грамматический, семантический, синхронический и диахронический принципы работы с языковым материалом.

В рамках этнометодического контекста для эффективной организации обучения русскому языку как иностранному студентов-греков предложено применение синтагматического, парадигматического, функционального, контекстуального, типологического принципов, принципа учета родного языка, которые коррелируют с прямым (непосредственным), аудиолингвальным, методом, методом чтения и сознательно-сопоставительным; охарактеризованы особенности применения дидактической игры в соответствии с ментальными особенностями греко-киприотов; обоснована целесообразность применения информационных технологий, в том числе раскрыт дидактический потенциал корпусной лингвистики.

Охарактеризована сущность понятия лингвокультурологической компетентности; определена ее структура (когнитивная (лингвистическая), аксиологическая, коммуникативная и праксеологическая (проектная) составляющие).

Усовершенствовано лингвокультурологическое направление обновления содержания учебного предмета «Русский язык как иностранный»; диагностический инструментарий исследования лингвокультурологической компетентности студентов (охарактеризованы уровни, определены параметры, критерии и показатели).

Выделение уровней обладания русским языком как иностранным (элементарного, порогового и уровня свободного владения) конституировалось на основе разработанных межкультурных дескрипторов владения языком в тесной взаимосвязи с дескрипторами межкультурных навыков и умений.

Разработано организационно-методическое обеспечение процесса обучения русскому языку как иностранному студентов-греков: когнитивное (лингвистическое) направление – структуризация лингвокультурологических знаний, проблематизация и нарративизация поданного лингвокультурологического материала, использование информационных технологий; направление аксиологии – компаративизация анализа аксиологии смыслов текстов социокультурной тематики; коммуникативное направление – использование новейших информационных технологий, организация учебного диалога; праксеологическое (проектное) направление – внедрение метода проектов (лингвокультурологического).

Обобщение результатов исследования способствовало разработке и внедрению заданий, ориентированных на овладение грамматическим, лексическим, культурологическим материалом; формированию соответствующих умений и навыков на основе типологического принципа, а также применению компаративных методик; определению совокупности знаний, умений, навыков, личностных качеств студентов-греков, которые характеризуют их лингвокультурологическую компетентность.

Ключевые слова: лингвокультурологический подход к обучению иностранного языка, лингвокультурологическая компетентность, критерии и уровни владения иностранным языком, межкультурные дескрипторы владения языком, иностранные студенты.

ANNOTATION

Tursydu N.Yu. Teaching Russian as a foreign language to Greek speaking students on the basis of linguistic and cultural approach. – Manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Science in specialty 13.00.02 – theory and methodology of education (Russian language). – Kherson State University. – Kherson, 2016.

The thesis is theoretical and experimental research in the process of Russian language teaching as a foreign language to Greek speaking students on the basis of linguistic and cultural approach. The extent of scientific development of this issue in educational theory and practice has been analyzed as well as the current scientific development of its challenge has been scrutinized. The significance of the researched problem has been proved. The essence of the linguistic and cultural concept has been defined as well as its structure (cognitive, linguistic, axiological, communicative and praxeological (project) constituents) has been outlined.

The linguistic and cultural prospect of subject content renewal «Russian as a foreign language» has been improved. A new dimension has been added to diagnostic research tools of linguistic and cultural competence of students (levels have been defined as well as the characteristics, criteria and efficiency have been determined).

Identification of Russian language proficiency as foreign (elementary, threshold and proficient levels) has been established in terms of intercultural proficiency descriptors in close relationship with descriptors of intercultural knowledge and skills.

The results obtained in the research have contributed to the development and implementation of tasks focused on grammatical, lexical, cultural acquisition as well as on the development of appropriate skills based on typological principle and use of corporate procedures. The body of knowledge, skills, and personal peculiarities aimed to define linguistic and cultural competence of Greek speaking students has been specified.

Key words: linguistic and cultural approach to teaching foreign language, linguistic and cultural competence, criteria and levels of foreign language knowledge, intercultural descriptors of language proficiency, international students.

Підписано до друку 19.05.2016 р. Формат 60x90/16.
Папір офсетний. Друк різнографія. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,0. Тираж 100 прим. Зам. № 39.

Віддруковано з готових оригінал-макетів в ТОВ “Айлант”
Свідоцтво про реєстрацію ХС №1 від 20.08.2000 р.
73000, м. Херсон, пров. Пугачова, 5/20
тел.: 49-33-48.